

puolesta ja sitä vastaan. Tästä rajatusta lähtökohdasta työ pyrkii vastaamaan laajempaan kysymykseen naisten asemasta ja toimintamahdollisuuksista itsenäistymisen ja sisällissodan jälkeisen ajan Suomessa.

Kaartisen tavoite on täydentää aikaisempaa hallituksen, eduskunnan ja puolueiden kieltolakipolitiikkaan keskittynyttä tutkimusta katseella ”alhaalta” ja kartoittaa mielipideilmaston muutosta, keskustelua ja toimintaa, joka johti kieltolain kumoamiseen kansanäänestyksen perusteella. Samalla ohjelmallisena tavoitteena on ylittää aiempaa tutkimusta leimannut ”sukupuolisokeus”. Tutkimuksen lähtökohta on jo aikalaiskäsitteille tunnusomainen ajatus kieltolain naisten lakina, mutta Kaartinen tarkastelee sitä kriittisesti uudesta näkökulmasta. Tutkimus yhdistää kieltolain poliittisen historian tulkintaan sosiaalishistoriallisen mentaliteettien tutkimuksen ja sukupuolentutkimuksen menetelmiä ja näkökulmia. Teoreettisesti ja käsitteellisesti tärkeä on Michel Foucault’n dispoosiivin käsite, jonka avulla pyritään hahmottamaan Kaartisen kieltolakikulttuuriksi kutsuma toimintojen ja ilmiöiden kokonaisuus.

Kaartinen kehittää aikaisemman sukupuolirooleja käsittelevän tutkimuksen pohjalta tiivistetyn kuvan äitiyskäsitteiden kehityksestä. Hänen tulkintansa keskiössä on ”snellmanilainen” käsite kansallisesta äitiydestä, joka saa kenties liiankin suuren painoarvon. Ei ole syytä epäillä, että ”snellmanilaisiin” tai jopa ”topeliaanisiin” käsitteisiin naisten äitiydestä vedottiin ahkerasti retoriikassa, jolla perusteltiin erilaisiakin kieltolakikantoja. Toisaalta Kaartisen tältä pohjalta tuottama näkemys snellmanilaisesta politiikkakäsityksestä ikään kuin ajan hegemonisena ajatusmuotona tavoittaa varsin kapeasti ja jopa karikatyyrimaisesti vuosisadanvaihteen poliittisen kulttuurin

Naiset ja kieltolakikulttuuri

Aija Kaartinen: Kansan raittiudeksi ja kotien onneksi. Naisten kieltolakimielipiteet ja toiminta kieltolain puolesta ja sitä vastaan 1919–1932. SKS 2011. 350 s.

Aija Kaartisen tutkimus tarkastelee suomalaisen alkoholipolitiikan merkittävää käännekohtaa, jossa leikkautuvat sosiaalishistorian, poliittisen historian ja naishistorian tärkeät kehityslinjat. Kaartisen tutkimuksen keskiössä on naisten kieltolakia koskevien mielipiteiden kehitys sekä toiminta kieltolain

kirjoja ja yhteiskunnallisten liikkeiden käytäntöjä. Tässä mielessä tutkimuksen näkökulmaa olisi ollut varaa syventää suhteessa uusimpaan poliittisen historian ja yhteiskunnallisen järjestäytymisen historian tutkimukseen. Erityisesti vuoden 1905 suurlakkoa tarkasteleva uudempi tutkimus tarjoaisi hyödyllisiä näkökulmia politiikan kielen ja käytäntöjen muutokseen, joka epäilemättä kosketti myös naisten järjestäytymistä ja kieltolakikysymyksessä sovellettuja strategioita.

Työn keskeistä antia on tulkinta raittiusliikkeessä toimimisen sukupuolenmukaisesta hyväksyttävyydestä. Määrittelemällä lisääntymisen ja lasten kasvatuksen sukupuolimääräytyneeksi tehtäväkseen naiset pystyivät alkoholista puhuessaan tuomaan esille miehelle alisteisen asemansa epäkohdat hienovaraisesti, miehiä loukkamatta. Valittu strategia heijastui myös toiminnan muotoihin. Naisille tyypillistä oli vanhakantainen adressien kerääminen ja erillisjärjestöissä toimiminen. Kaartisen mukaan erilleen vetäytyminen ja kiertoteitse toimiminen oli osa strategiaa, jolla miesten hallitsemman järjestelmän saattoi kiertää. Erityisesti sosialidemokraattisten naisten harjoittamana se oli myös menestyksellinen tie asemien vahvistamiseksi.

Toinen tärkeä kontribuutio on tulkinta siitä, miksi järjestäytynyt työväki ja sosialidemokraattisen puolueen kannattajakunta kääntyivät kieltolakia vastaan. Kaartisen mukaan työväenliikkeen kieltolakitaistelu uuden ihanteellisen työväenkulttuurin luomiseksi ei sopinut yhteen sen paremmin perinteisen kansankulttuurin mallien kuin modernin yksilöllisen maailmankuvan kanssa. Kieltolakikeskustelun hallitsevana piirteenä oli ristiriita yhtäältä mediassa ja järjestöjen sisäisissä julkisuuksissa ilmi tuodun raittiutta ja kieltolakia puolustavan diskurssin ja toisaalta yhteiskunnallisten käytäntöjen ja

sellaisen arkijulkisuuden diskurssin välillä, jossa alkoholi oli vahvasti läsnä. Eliitti vastusti kieltolakia ja uhmasi sitä käytännössä; järjestäytynyt työväenliike oli julkisesti yhtenäisenä kieltolain kannalla, mutta väestöryhmät, joita sen piti edustaa, eivät halunneet panna kieltolakia toteen omalla kohdallaan.

Kaikkineen Aija Kaartisen väitöskirjatutkimus on kunnianhimoinen tutkimusavaus, joka liikkuu rohkeasti sosiaalhistorian, poliittisen historian ja sukupuolentutkimuksen kentällä. Hän onnistuu hyvin tavoitteissaan luoda monivivahteisempi kuva kieltolain sosiaalhistoriasta ja erityisesti naisten roolista kieltolain säätämässä ja kumoamisessa. Sen sijaan ainakin poliittisen historian tutkija olisi odottanut reippaampaa irrottautumista ylätasoon puoluepoliittisesta tulkintaraamista ja naisten toiminnan ja mielipiteiden yhdistämistä rohkeampaan tulkintaan sisällissodan jälkeisistä yhteiskunnallisista valtarakenteista ja niitä ylläpitävistä ja oikeuttavista ”valkoisen Suomen” hegemonisista ajattelutavoista.

Kaartisen tutkimus tuo merkittävän kontribuution raittiusliikkeen ja kieltolain tutkimukseen. Se kiinnittyy luontevasti sosiaalhistorian ja sukupuolentutkimuksen kansainvälisiin teoriakeskusteluihin, ja onnistuu myös kyseenalaistamaan aikaisemman ”kosteian ja miehisin” kieltolakikuvan. Tutkimus on kieleltään sujuva ja argumentaatioltaan ja lähdeytöskentelyltään tieteellisesti pätevää työtä. Käytetty aineisto on suhteellisen laaja ja tarjoaa pitävän pohjan esityille tulkinnoille.

Aija Kaartisen väitöskirjatutkimuksen erityinen vahvuus on eittämättä sen edustama alhaalta-päin lähtevä mikrohistoriallinen näkökulma. Naisten mielipiteisiin ja toimintaan rajattu kysymyksenasettelu on perustana selkeälle jäsenyykselle ja juonenkuljetukselle.

Hyödyntämällä kulttuurintutkimuksen ja sukupuolentutkimuksen uusia teoriakeskusteluja Kaartinen osoittaa, miten eliitin rakentama moderni Suomi ei kiinnittynyt yksin korkeisiin ihanteisiin, vaan sen muotoutumiseen vaikuttivat myös tavallinen kansa, kansalaisten järjestöt ja naiset toiminnallaan ja mielipiteillään.

– ILKKA LIIKANEN